

مجموعه آموزش ترجمه و تفسیر قرآن کریم

کَرَسْنَامَه فَفَف زبان قرآن

آموزش فهم روشمند قرآن کریم

بر محور سوره‌ها

جلد چهارم

گروه تدوین متون درسی

آموزش ترجمه و تفسیر قرآن کریم

سرنامه	: محمدی، حمید، ۱۳۴۰ -
عنوان و نام پبداآور	: درسنامه فهم روشمند قرآن : آموزش روش تفسیر و ترجمه با تاکید بر نقش علوم ادبی در فهم قرآن کریم پژوهش و تألیف حمید محمدی، سعید امینایی، رسول هاشمی، گروه تدوین متون درسی آموزش تفسیر و ترجمه قرآن کریم ۱ برنامهریزی محتوا پژوهشکده بین المللی آفاق، گروه تفسیر و حدیث.
مشخصات نشر	: قم : انتشارات دارالعلم، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ج ۵
شابک	: ج ۱: 978-964-204-488-7؛ ج ۲: 978-964-204-487-0؛ ج ۳: 978-964-204-489-4؛ ج ۴: 978-964-204-492-4؛ ج ۵: 978-964-204-490-0؛ ج ۶: 978-964-204-491-7
عنوان دیگر	: درسنامه فهم زبان قرآن : مجموعه آموزش ترجمه و مفاهیم قرآن کریم بر محور سورهها.
موضوع	: قرآن -- ترجمه -- راهنمای آموزشی
موضوع	: قرآن -- Translating -- Study and teaching
موضوع	: قرآن -- صرف و نحو -- راهنمای آموزشی
موضوع	: Koran -- Grammar -- Study and teaching
شناسه افزوده	: امینایی، سعید، ۱۳۶۵ -
شناسه افزوده	: هاشمی، رسول، ۱۳۶۶ -
شناسه افزوده	: پژوهشکده بین المللی آفاق، گروه تفسیر و حدیث
شناسه افزوده	: گروه تدوین متون درسی آموزش ترجمه و تفسیر قرآن کریم
رده بندی کنگره	: BP۶۵/۲
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۱۰۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۸۸۹۱۲۱

درسنامه فهم روشمند قرآن

مجموعه آموزش تفسیر و ترجمه قرآن کریم بر محور سوره های حزب مفضل

جلد چهارم

برنامه ریزی محتوا: پژوهشکده بین المللی آفاق- گروه تفسیر و حدیث
پژوهش و تألیف جلد ۴: گروه تدوین متون درسی آموزش تفسیر و ترجمه قرآن کریم
سعید امینایی، حمید محمدی

ویرایش محتوایی: رسول هاشمی

طراح گرافیک: محمدرضا رستمی

صفحه آرایی: میثاق عینی خراسانی

ناشر: انتشارات دارالعلم

تعداد صفحه و قطع: ۲۴۰ صفحه / وزیری

نوبت چاپ: اول / تابستان ۱۳۹۹

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۳۵۰۰۰ ریال

شابک: ۷-۴۴۹۱-۲۰-۹۶۴-۹۷۸

مرکز پخش: انتشارات دارالعلم

قم: میدان روح الله علیه السلام روبروی دبیرستان امام صادق علیه السلام نبش کوچه ۱۹ پلاک ۱۰ تلفن: ۰۲۵۳۷۷۴۴۲۹۸

تهران: خیابان انقلاب، ۱۲ فروردین، ساختمان تجاری ناشران، پلاک ۱۶ تلفن: ۰۲۱۶۶۹۵۵۴۰۵

مشهد: چهار راه شهدا گنجینه کتاب انتشارات کتاب شفا تلفن: ۰۹۱۵۳۰۱۳۷۰۸ ۰۴-۰۱۴۳۲۲۰۱۴۳

پیشگفتار

حوزه‌های علمیه شیعه، وارث میراث ماندگار علوم و معارف اهل بیت علیهم‌السلام و پاسدار حریم و کیان شریعت و عقاید اسلامی‌اند. این رسالت خطیر، مسئولیت عالمان دین‌باور را در عرصه تعلیم و تربیت، چند برابر کرده است. دغدغه‌های همیشگی عالمان متعهد و طلاب و فضلاء دلسوز نسبت به اصلاح و غنابخشی کمی و کیفی شیوه‌ها، متون و الگوهای آموزشی، در راستای بالندگی، پویایی و کارآمدی نظام آموزشی حوزه، ضرورت بازنگری و اصلاح و تدوین متون بدیع و کارآمد را مورد تأکید قرار می‌دهد.

منزلت و رفعت و جایگاه متون درسی در حوزه‌ها و بهره‌مندی از تراش گران سنگ و ذخایر ارزشمند متون قویم، از صلحای سلف و وزانت و اعتبار مؤلفان آنها ایجاب می‌کند که در اصلاح و تدوین متون درسی، اهتمام و دقت و تأمل شایسته مبذول شود. همچنین دگرگونی و تحول در گرایش‌ها، نیازها، انتظارات، شیوه‌ها و الگوهای تعلیم و تربیت، مسئولیت متولیان و متصدیان امر آموزش و پژوهش و برنامه‌ریزی درسی را در حوزه افزون می‌سازد تا به صورت مستمر با ارائه روش‌ها و قالب‌های بدیع و با ارتقای محتوا به اصلاح و تدوین متون درسی، همت گمارند.

از این رو مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خراسان بر اساس ضرورت‌ها و نیازهای یاد شده، به اصلاح و تدوین متون درسی اقدام و ده‌ها جلد کتاب درسی را طراحی، تدوین و منتشر کرده است. در این فرایند سعی شده که با حفظ اصالت و غنای محتوایی گنجینه‌های ارزشمند بر جای مانده از عالمان گذشته، با کاربست تکنولوژی آموزشی و مراعات اصول، معیارها و الگوهای جدید، متونی متناسب با اهداف خود، در چهارچوب برنامه‌ها و سرفصل‌های مصوب و سطح علمی و انتظارات فراگیران ارائه کند.

پیمودن این مسیر بلند و طولانی، به مساعدت و حمایت همه جانبه استادان، صاحب‌نظران، مدیران و طلاب معزز نیازمند است که با ارائه پیشنهادها، نقدها و دیدگاه‌هایشان از طریق پست الکترونیک (info@afaghnoorbayan.com) ما را در بهبود بخشی و طی نمودن درست و صحیح این مسیر صعب و دشوار، یاری دهند.

کتاب حاضر، تحت عنوان «درسنامه فهم روشمند قرآن بر محور سوره‌ها» در هفت گام زیر نظر و به سفارش معاونت مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خراسان تألیف و تدوین شده است. در اینجا فرصت را غنیمت می‌شماریم و از تمامی دست‌اندرکاران این طرح سترگ، به ویژه گروه تدوین متون آموزشی تفسیر و ترجمه قرآن کریم پژوهشکده بین‌المللی آفاق قدردانی می‌کنیم و تلاش خالصانه آنان را ارج می‌نهمیم.

معاونت آموزش

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خراسان

- درس ۷۳: سوره مبارکه مُلک (۱) ۱۰
 متن سوره، ترجمه، سیمای هدایتی سوره، شرح واژه‌ها (تَفَاوُتٌ، فُطُورٌ، خَاسِئًا، حَسِيرٌ، رُجُومًا، الْمَصِيرِ)، سبک زندگی قرآنی، کارگاه نحو: حروف جرّ (۱)، حروف جرّ زائد، پرسش کارگاهی، پرسش تفسیری.
- درس ۷۴: سوره مبارکه مُلک (۲) ۲۴
 متن سوره، ترجمه، سیمای هدایتی سوره، شرح واژه‌ها (شَهِيقًا، سَحَقًا، أُسْرُوا، ذُلُولًا، مَنَاقِبِ)، سبک زندگی قرآنی، کارگاه نحو: حروف جرّ (۲)، پرسش کارگاهی، پرسش تفسیری، پرسش ادبی.
- درس ۷۵: سوره مبارکه مُلک (۳) ۳۸
 متن سوره، ترجمه، سیمای هدایتی سوره، شرح واژه‌ها (تَمُورٌ، حَاصِبًا، نَذِيرٌ، نَكِيرٌ، صَافَّاتٍ، يَفْقِضُ، غُرُورًا، لُجُورًا، عَتُوٌّ، نَفُورٌ، مُكِبًا)، سبک زندگی قرآنی، کارگاه نحو: عطف جمله به مفرد یا برعکس، عرض از عطف جمله به مفرد یا برعکس، پرسش کارگاهی، پرسش تفسیری، پرسش ادبی، پرسش مطالعه محور.
- درس ۷۶: سوره مبارکه مُلک (۴) ۵۲
 متن سوره، ترجمه، سیمای هدایتی سوره، شرح واژه‌ها (ذَرَأَكُمْ، تُحْشِرُونَ، يُلْقَهُ، سَيِّئًا، تَدْعُونَ، يُجِيرُ، غُرًّا، مَعِينٍ)، سبک زندگی قرآنی، کارگاه نحو: عبارت «أُزَيْتٌ» در قرآن کریم، پرسش تفسیری، پرسش ادبی.
- درس ۷۷: سوره مبارکه تحریم (۱) ۶۶
 متن سوره، ترجمه، سیمای هدایتی سوره، شرح واژه‌ها (تَجَلَّةٌ، صَعَثٌ، فَانِتَاتٍ، سَائِحَاتٍ، تُبَيِّتُ)، سبک زندگی قرآنی، کارگاه نحو: کاربرد و معنای «إِنَّمَا»، پرسش کارگاهی، پرسش تفسیری، پرسش ادبی.
- درس ۷۸: سوره مبارکه تحریم (۲) ۸۰
 متن سوره، ترجمه، سیمای هدایتی سوره، شرح واژه‌ها (تَضُوحًا، يُخْزِي)، سبک زندگی قرآنی، کارگاه نحو: دو احتمال در اعراب، پرسش کارگاهی، پرسش تفسیری، پرسش ادبی، پرسش مطالعه محور.
- درس ۷۹: سوره مبارکه طلاق (۱) ۹۴
 متن سوره، ترجمه، سیمای هدایتی سوره، سبک زندگی قرآنی، کارگاه نحو: ارتباط میان جمله‌ها، گونه‌های جمله، جمله استثناییه، استیناف بیانی، پرسش تفسیری، پرسش ادبی - تفسیری، پرسش مطالعه محور.
- درس ۸۰: سوره مبارکه طلاق (۲) ۱۰۸
 متن سوره، ترجمه، سیمای هدایتی سوره، سبک زندگی قرآنی، کارگاه نحو: جمله معترضه، تأثیر اعتراض در فهم قرآن، پرسش تفسیری، پرسش ادبی - تفسیری، پرسش مطالعه محور.

- درس ۸۱: سوره مبارکه طلاق (۳) ۱۲۲
 متن سوره، ترجمه، سیمای هدایتی سوره، شرح واژه‌ها (وَجِدْكُمْ، فَأَنْفِقُوا، تَعَايَرْتُمْ، أَرْضَعْنَ، أُتِرُوا)، سبک زندگی قرآنی، کارگاه نحو: شبه جمله، پرسش کارگاهی، پرسش تفسیری، پرسش ادبی.
- درس ۸۲: سوره مبارکه طلاق (۴) ۱۳۶
 متن سوره، ترجمه، سیمای هدایتی سوره، شرح واژه‌ها (نُكِرًا، وَبَال، الْأَلْبَاب)، سبک زندگی قرآنی، کارگاه نحو: نکره در سیاق نفی، نکره در سیاق اثبات، پرسش کارگاهی، پرسش تفسیری، پرسش ادبی.
- درس ۸۳: سوره مبارکه تغابن (۱) ۱۵۲
 متن سوره، ترجمه، سیمای هدایتی سوره، سبک زندگی قرآنی، کارگاه نحو: ضمیرشأن و قصه، پرسش کارگاهی، پرسش تفسیری، پرسش ادبی، پرسش مطالعه محور.
- درس ۸۴: سوره مبارکه تغابن (۲) ۱۶۸
 متن سوره، ترجمه، سیمای هدایتی سوره، شرح واژه (ضَعْف)، سبک زندگی قرآنی، کارگاه نحو: دو گونه رایج «فاء»، «فاء عاطفه»، «فاء رابط جواب شرط»، فاء زائده، پرسش کارگاهی، پرسش تفسیری، پرسش ادبی.
- درس ۸۵: سوره مبارکه منافقون (۱) ۱۸۴
 متن سوره، ترجمه، سیمای هدایتی سوره، شرح واژه‌ها (صَدُّوا، يُؤْفَكُونَ، لَوْوَا)، سبک زندگی قرآنی، کارگاه نحو: ویژگی‌های افعال در زبان عربی، تضمین، یافتن معنای تضمین شده، پرسش کارگاهی، پرسش تفسیری، پرسش ادبی، پرسش مطالعه محور.
- درس ۸۶: سوره مبارکه منافقون (۲) ۲۰۰
 متن سوره، ترجمه، سیمای هدایتی سوره، شرح واژه (يُنْفِضُوا)، سبک زندگی قرآنی، کارگاه نحو: «لولا» در قرآن کریم، پرسش کارگاهی، پرسش تفسیری، پرسش ادبی، پرسش مطالعه محور.
- درس ۸۷: سوره مبارکه جمعه (۱) ۲۱۴
 متن سوره، ترجمه، سیمای هدایتی سوره، کارگاه نحو: تشخیص نوع حروف، پرسش کارگاهی، پرسش تفسیری، پرسش ادبی، پرسش مطالعه محور.
- درس ۸۸: سوره مبارکه جمعه (۲) ۲۲۶
 متن سوره، ترجمه، سیمای هدایتی سوره، کارگاه نحو: شرط و ادات شرط، کاربرد «إذا» در قرآن کریم، پرسش کارگاهی، پرسش تفسیری، پرسش ادبی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

«همانا ما آن را قرآنی عربی نازل کردیم، باشد تا ببینیدشید.»

«گروه تدوین متون درسی آموزش تفسیر و ترجمه قرآن کریم» بر اساس مصوبه گروه علمی ترجمه، مفاهیم و معارف قرآن کریم در دی ماه ۱۳۹۵ با عنایت الهی تدوین دوره‌ای برای آموزش فهم روشمند قرآن کریم را آغاز کرده که جلد نخست و جلد دوم پیش از این انتشار یافت و اکنون جلد چهارم آن پیش روی شماست. این دوره در هفت گام تعریف شده است:

- گام نخست: ایجاد علاقه و انس به به تفسیر و آشنایی با کاربرد دانش تجوید
- گام دوم: کاربرد تطبیقی علم صرف در تفسیر و ترجمه قرآن
- گام سوم: آشنایی با علم لغات و کاربرد آن در تفسیر و ترجمه قرآن
- گام چهارم: کاربرد تطبیقی علم نحو در تفسیر و ترجمه قرآن
- گام پنجم: کاربرد تطبیقی علوم بلاغی با تاکید بر اسلوب‌های قرآنی
- گام ششم: کاربرد تطبیقی علوم بلاغی در تفسیر و ترجمه قرآن
- گام هفتم: شناخت اصول و فرایندهای فهم و ترجمه روان قرآن

آشنایی با ویژگی‌های این کتاب

- در این کتاب در کنار تفسیر، در بخش کارگاهی به کاربرد علم نحو در تفسیر پرداخته شده است. روشن است که بررسی تمام مباحث نحوی که در فهم متن آیات اثرگذار است، در این کتاب مختصر، ممکن نیست. از این رو در هر درس به یکی از مباحث مرتبط با علم نحو یا اعراب القرآن، که در فهم آیات تأثیر دارد، پرداخته شده است. هدف از کارگاه علم نحو در این جلد، آشنایی عملی و تطبیقی با کاربرد علم نحو در تفسیر و ایجاد انگیزه در مخاطب برای پیگیری مباحث نحوی است.

• کتاب در ۱۶ درس برای ۳۲ جلسه ۵۰ دقیقه‌ای تدوین شده است. بنابراین برای هر درس یک جلسه به مباحث تفسیری و یک جلسه به مباحث نحوی پرداخته می‌شود.

• در این جلد در ضمن مباحث تفسیری، در کادر پرسش میانی پرسش‌هایی هدفمند در راستای فهم دقیق متن قرار داده شده است. توصیه می‌شود این پرسش‌ها در کلاس به بحث و گفتگو گذاشته شود.

• تلاش شده بخش کارگاه نحو با زبان ساده و به صورت کاملاً کاربردی و منطبق با سوره‌های موجود در همین جلد نگاشته شود. لازم است طلاب مباحث نحوی این کارگاه را پیش از حضور در کلاس، در منابع آموزشی علم نحو، بازخوانی کنند تا بتوانند بیشترین بهره را از کلاس ببرند.

• پرسش‌های ادبی پایان هر درس دو گونه است:

۱. پرسش‌های ادبی از متن آیات درس که طلاب باید با توجه به آموخته‌های پیشین ادبی خود به آنها پاسخ دهند؛

۲. پرسش‌هایی که مربوط به بحث کارگاه نحو است و نمونه‌های قرآنی جدیدی از بحث نحوی هر درس را برای تمرین به مخاطب ارائه می‌دهد.

این تمرین‌ها باید بیرون از کلاس توسط قرآن‌آموز پیگیری شده و در جلسه بعد با راهنمایی استاد اشکالات احتمالی برطرف شود.

• در پایان برخی درس‌ها، پرسش مطالعه محور قرار داده شده است. هدف از این پرسش‌ها، مراجعه قرآن‌آموزان به منابع برای آشنایی با آنهاست.

• در بخش نور علی نورو شرح واژه‌ها و همچنین در بیان آیات، بیشتر متون، به زبان عربی و بدون ترجمه ذکر شده؛ با این هدف که قرآن‌آموز کم‌کم با متن خوانی متون روایی و ادبی آشنا شود. لازم است استاد، قرآن‌آموزان را راهنمایی کند تا بتوانند این متون را ترجمه کنند.

در پایان از درگاه احدیت، برای همه کسانی که ما را در تدوین این مجموعه یاری کردند، توفیق روزافزون می‌طلبیم و از استادان و صاحب‌نظران ارجمند، صمیمانه تقاضا داریم پیشنهادهای اصلاحی خود را به آدرس پست الکترونیک info@afaghnnoorbayan.com و کانال تلگرام [@fahmezabanequran](https://t.me/fahmezabanequran) ارسال نموده، ما را رهین لطف خویش قرار دهند.

گروه تدوین متون درسی

آموزش ترجمه و تفسیر قرآن کریم

۹۷/۰۶/۱۵